

5 Sisällissota ja sen seuraukset

Tuntidiat

Sisällissodalla oli monia syitä

Pitkän aikavälin syitä

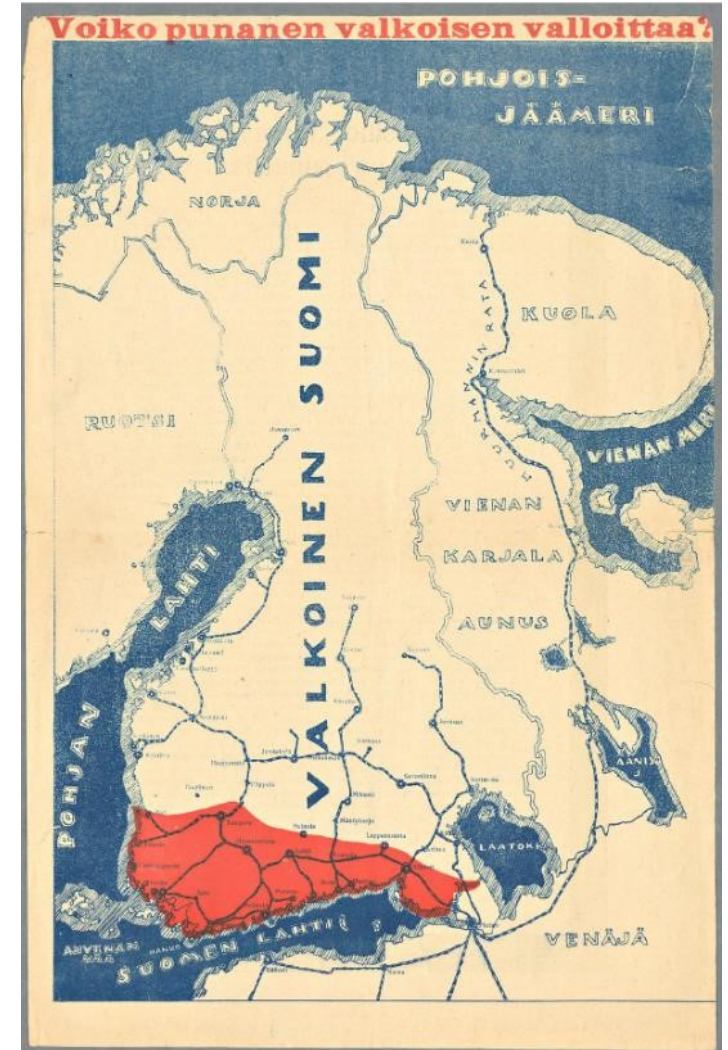
- Venäläistämiskausien aikana suomalaisten usko oikeudenmukaiseen hallintoon oli heikentynyt.
- Suomeen oli muodostunut jyrkät sosiaaliset raja-aidat. Väestö jakautui köyhiin ja hyväosaisiin.
- Maaseudun tilattoman väestön sekä asutuskeskusten teollisuustyöväestön ongelmat lisääntyivät.
- Työväenliike omaksui sosialistisen suunnan, organisoitui tehokkaasti ja sai sekä kaupunkien että maaseudun työläiset liikkeelle.

Vuoden 1917 aikana kehittyneitä syitä

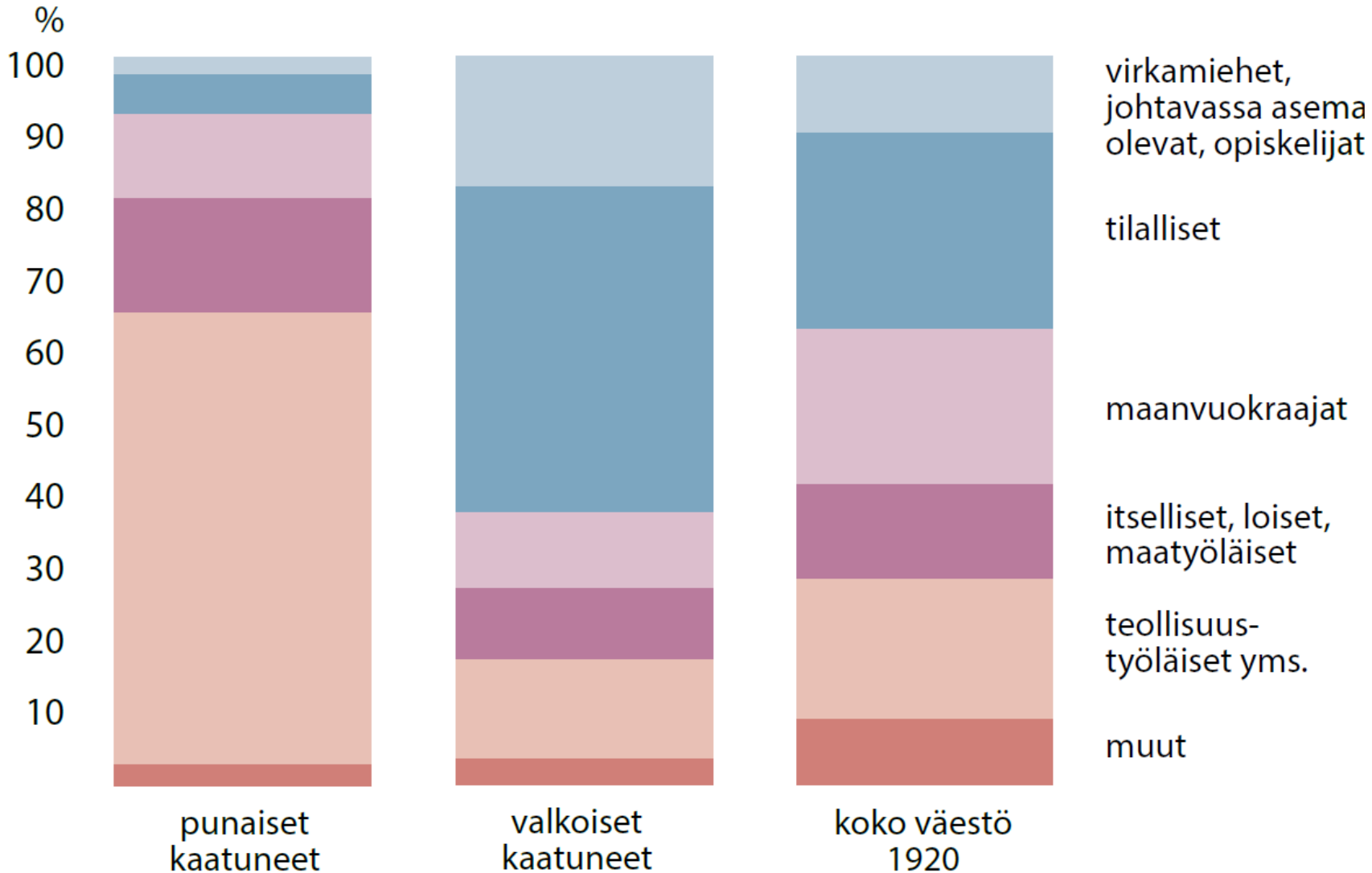
- Venäjän vallankumousten jälkeen syntyi valtatyhjiö, jonka sekä porvaristo että työväenliike halusivat vallata.
- Suojeluskuntien ja punakaartien välinen vastakkainasettelu voimistui. Venäläinen sotaväki jäi maahan.
- Elintarvikepula paheni, kun viljaa ei pystytty tuomaan maahan aiempia määriä. Tästä seurasi nälkämellakoita ja ryöstelyä.
- Maatalouslakot, työttömyys ja mielenosoitukset kiristivät tunnelmaa.
- Venäjän lokakuun vallankumouksen jälkeen myös Suomen työväestö radikalisoitui entisestään.
- Suomessa syntyi suurlakko.
- Eduskunta julistautui korkeimman vallan haltijaksi.

Jännittynyt tilanne kärjistyy sodaksi

- SDP:n muodostama Helsingin työväenjärjestöjen toimeenpaneva komitea aloitti vallankumouksen 27. tammikuuta 1918.
- Seuraavana päivänä suojeluskunnat aloittivat Pohjanmaalla venäläisten joukkojen aseistariisumisen.
- Hallituksen joukkoja alettiin kutsua **valkoisiksi**. Valkoisten valtaosa edusti itsenäisiä talonpoikia. Myös keskiluokka ja sivistyneistö olivat lähes kokonaan valkoisella puolella.
- Vallankumouksen aloittaneita kutsuttiin **punaisiksi**. Punaisten rintamamiehistä valtaosa oli teollisuustyöläisiä.
- Sodan alussa punaiset pyrkivät hyökkäämään kohti pohjoista. Helmikuun loppupuolelta lähtien valkoiset olivat sodan etenevä osapuoli.



Sisällissodassa kaatuneiden yhteiskunnallinen tausta



Tutki kuviota:
 Millaisia havaintoja voit tehdä punaisten ja valkoisten puolella kaatuneiden yhteiskunnallisesta taustasta?

Sisällissodan osapuolet

- Taistelevien armeijoiden vahvuus oli tasaväkinen. Kummallakin puolella oli noin 70 000 sotilasta.
- Punaisilla oli myös naiskaarteja, näissä oli mukana noin 2000 naista.
- Valtaosalta punaisten joukkojen johdosta puuttui sotilaskoulutus. Aseita joukot saivat myös Venäjältä.
- Tutustukaan [Punakaartin marssin](#) sanoihin. Mikä paljastaa sen punaisen ideologian tuotteeksi?
- Valkoisten joukkojen komentajana toimi C. G. Mannerheim, joka pyrki luomaan joukosta kurinalaisen armeijan.
- Valkoisilla joukoilla oli parempi koulutus. Heidän tuekseen saapuivat myös Saksasta jääkärit.
- Tutustukaa [Jääkärimarssiin](#). Mikä paljastaa sen valkoisen ideologian tuotteeksi?

Terrori ja vankileirit

- Molemmat osapuolet syyllistyivät sodan puitteissa terroriin.
- Punaisten sodan aikana toteuttama terrori kohdentui paikallisyhteisöjen hyväosaisia ja vallanpitäjiksi koettuja, kuten talonisäntiä, opettajia, pappeja ja muita virkamiehiä kohtaan. Uhreja oli noin 1 400.
- Valkoisten terrori oli kostoterroria ja kohdistui sekä työväenliikkeen aktiiveihin että tavallisiin rivipunaisiin. Uhreja oli noin 7 000. ruohonjuuritason toimijoihin.
- Sisällissodan jälkeen kymmeniä tuhansia punaisia suljettiin vankileireille. Heistä monet kuolivat nälkään ja tauteihin.
- Kuolleisuutta pahensi maailmanlaajuinen influenssaepidemia, ns. espanjantauti.

Sisällissodan uhrit

Kuolintapa	Punaiset	Valkoiset	Muut	Yhteensä
Kaatunut	5 199	3 414	790	9 403
Teloitettu, ammuttu, murhattu	7 370	1 424	926	9 720
Kuollut vankileireillä	11 652	4	1 790	13 446
Kuollut vankileiriltä vapauduttuaan	607	-	6	613
Kadonnut	1 767	46	380	2 193
Muut kuolintavat	443	291	531	1 265
Kaikki yhteensä	27 038	5 179	4 423	36 640

Punavankeja sodan päättyessä	80 000
Kuolemantuomioita (puolet pantiin täytäntöön)	555
Vapausrangaistuksiin tuomittuja	60 000
Ehdonalaiseen päästettyjä (syksy 1918)	40 000

Tutki taulukkoa:
Mitä voit sen
perusteella
päättää
sisällissodan
luonteesta?

Ulkovaltojen tuki

- Noin 2 000 venäläistä sotilasta osallistui taisteluihin. Lisäksi Neuvosto-Venäjä toimitti punaisille aseita.
- Saksa koetti saattaa Itämeren alueen herruutensa, liittää Baltian itseensä ja luoda Suomesta tukialueen. Se solmi valkoisen Suomen kanssa 7. maaliskuuta rauhansopimuksen.
- Valkoinen Suomi nähtiin kansainvälisesti Saksan ja punainen Suomi Neuvostoliiton satelliitteina.



Kuvassa saksalaisia sotilaita Helsingissä Esplanadilla konekiväärin kanssa.

Kuvan lähde: Museovirasto

Sisällissodan nimitykset

- Sisällissotaa on kutsuttu eri aikoina ja eri henkilöiden toimesta eri nimityksin.
- Professori Pertti Haapala (TaY, Historian laitos) on laatinut sodan eri nimistä seuraavan yhdistelmän:

"Suomen vuoden 1918 sota oli sisällissotaa, jossa työväestö kävi luokkasotaa porvaristoa vastaan saavuttaakseen kansalaisuuden, jonka se sai – kiitos Suomen kansallisen vapautumisen, jonka puolesta porvaristo taisteli voidakseen kukistaa työväen kapinan ja vallankumouksen"
- Tutustukaa oppikirjan sivulta 67 sodan eri nimityksiin ja arvioikaa tämän pohjalta, miksi vuoden 1918 sodalle on vaikea määritellä yhtä ainoaa nimitystä.

Monarkia vai tasavalta?

- Vuonna 1917 itsenäisyysjulistuksessa määriteltiin Suomen hallitusmuodoksi tasavalta.
- Sisällissodan jälkeen alkoi uudelleen Suomen valtiomuodon pohdinta.
- Sisällissodan jälkeen Suomea hallitsi ns. tynkäeduskunta, jossa oli sisällissodan jälkeen jäljellä vain 84 edustajaa 200:sta, pääosa heistä oikeistoa edustavia kuningasvallan kannattajia.
- Eduskunta valitsi 9.10.1918 Suomen kuninkaaksi Hessenin prinssi Friedrich Karlin



Monarkiaa...

Kannattivat:

- puolueista RKP ja vanhasuomalaiset, sekä osa nuorsuomalaisista
- pääosa yläluokasta, virkamiehistä, sivistyneistöstä ja ruotsinkielisistä.

Vastustivat:

- puolueista Maalaisliitto ja osa nuorsuomalaisista
- sosiaalidemokraatit, joita oli kuitenkin tynkäeduskunnassa vain yksi
- suurin osa maanviljelijöistä ja työväestöstä.

Senaattori J. K. Paasikivi perusteli monarkian paremmuutta sosiaalidemokraatti Väinö Tannerille:



”Tässä pienessä maassa me kaikki tunnemme toisemme, olemme haukkuneet toisemme pataluhaksi, ryypännet yhdessä. Kuinka sinä luulet, että joku meistä voisi saavuttaa niin paljon arvonantoa, että presidenttinä voisi hoitaa maan asioita ihmisten tyydytykseksi?”

Kuninkaan tilalle presidentti

- Saksan hävittyä ensimmäisen maailmansodan Suomi hylkäsi saksalaismyönteisen ulkopoliittikkansa.
- Friedrich Karl kieltäytyi Suomen kuninkuudesta ja saksalaiset joukot poistuivat Suomesta.
- Mannerheim määräsi järjestettäväksi uudet eduskuntavaalit, ja uusi eduskunta säätöi Suomelle tasavaltalaisen hallitusmuodon v. 1919.
- Monarkistit vaativat presidentille laajat valtaoikeudet esim. oikeus hajottaa eduskunta, armeijan ylipäällikkyyys ja oikeus lykätä lakien voimaantuloa.
- Suomen ensimmäiseksi presidentiksi valittiin 1919 Kaarlo Juho Ståhlberg.



Ketkä kuuluivat kansakuntaan?

- Sisällissodan jälkeen Suomi oli jakautunut kahtia: valkoisiin ja punaisiin. Niin urheiluliike, osuustoiminta kuin kulttuuriharrastuksetkin olivat jakautuneet kahteen leiriin.
- Sisällissota ja sen voittaneet valkoiset vaikuttivat käsitykseen Suomesta ja suomalaisuudesta. Virallinen Suomi, sen historiankirjoitus ja oppikirjat kertoivat sisällissodasta lähinnä valkoisten vapaussotana. Tähän kertomukseen ei mahtunut Suomessa asuvia vähemmistöjä, kuten saamelaisia, tataareita tai juutalaisia.
- Tulkinta pysyi valkoisena aina toisen maailmansodan päättymiseen saakka, jolloin esimerkiksi työväenjärjestöt viettivät entistä näyttävämmin punaisten uhrien muistojuhlia.
- Sodan hävinnyt osapuoli otettiin kuitenkin nopeasti mukaan poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. SDP oli mukana vuonna 1919 sekä kunnallis- että eduskuntavaaleissa.